

Andrzej Nowakowski

Warunki przechowywania zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej a realizacja zamówień czytelniczych w latach 1976-1996

Biblioteka 1 (10), 81-84

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Nowakowski

WARUNKI PRZECHOWYWANIA ZBIORÓW W BIBLIOTECE UNIWERSYTECKIEJ A REALIZACJA ZAMÓWIEŃ CZYTELNICZYCH W LATACH 1976-1996

Uważa się, że magazyn książek jest sercem biblioteki. Jest w tym sporo racji, gdyż o jakości biblioteki świadczy nie tylko ilość zorganizowanych w niej wystaw, ilość punktów wymiany czy liczba przyjętych gości krajowych i zagranicznych, ale przede wszystkim sprawność obsługi czytelnika.

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu jest największą tego typu placówką na ziemiach Polski północnej i zachodniej. Pod względem ilości zbiorów (prawie 3 mln jednostek w gmachu głównym) należy do największych polskich bibliotek. Poza pracownikami i studentami uczelni korzysta z niej wiele innych grup użytkowników z regionu i spoza niego. Logiczne więc jest, że taka biblioteka posiada bardzo dużą liczbę czytelników i, że czytelnicy ci powinni zostać sprawnie i umiejętnie obsłużeni. Tymczasem na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat było w tym zakresie różnie.

Pod koniec 1975 roku, całość zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej (centrala) była umieszczona w gmachu głównym. W magazynie książek pracowało 18 osób (łącznie z kierownikiem Oddziału), zatrudnionych do obsługi czytelnika i przygotowania technicznego książki. W tym czasie największym problemem była duża płynność kadr, dopiero zaczęło się rysować niebezpieczeństwo braku miejsca na zbiory. Personel pracował w miarę spokojnie, jedynie w październiku i w listopadzie było bardzo wyraźne natężenie prac i niejednokrotnie pracownicy przebywali w Bibliotece od rana do wieczora.

W 1976 do magazynu wpłynęło 262.796 zamówień czytelniczych, z czego do wypożyczalni, czytelni i pracowni zrealizowano 112.082 woluminy książek, czasopism i gazet, co daje wskaźnik 42,6%.

W roku następnym miały miejsce pierwsze przemieszczenia księgozbioru. Miały one charakter raczej wewnętrzny. Poza Bibliotekę, do filii Biblioteki Uniwersyteckiej w Ciążeńiu, wywieziono tylko dublety, kolejne egzemplarze czasopism (głównie z zakresu medycyny), regionalne wydania prasy codziennej, prasę zakładową oraz kilkanaście tysięcy starodruków. W pozyskane w ten sposób miejsce przeniesiono wówczas zbiory z magazynu głównego, przede wszystkim o sygnaturze rzeczowej. Do roku 1980 przemieszczono około 500 tys. tomów.

Jednak nadal tendencja wzrostowa w ilości zamówień czytelniczych utrzymywała się. Wyniosła ona w roku 1977 - 264.285, w 1978 - 284.991 i osiągnęła swoje apogeum w 1979 roku. Z 295.727 zamówień, zrealizowano wówczas 150.286 woluminów (50,8%).

W roku 1980 ilość zamówień zrealizowanych była jeszcze dość duża (131.611 wol. na ogólną liczbę 261.870). Jednak sytuacja z miejscem na zbiory stawała się dramatyczna. Dochodzące roczniki czasopism musiały być składowane na posadzkach pomiędzy regałami, gdyż na półkach nie było na nie miejsca. Nie było także innych dodatkowych pomieszczeń, gdzie można by było przenieść część księgozbioru. Przeciążenie było tak duże, że wygięły się stalowe słupy nośne na najniższych kondygnacjach magazynu, co z kolei powodowało spadanie półek z książkami i groziło wypadkiem pracujących tam ludzi. Doprowadziło to we wrześniu 1981 roku do zamknięcia magazynu przez Społecznego Inspektora Pracy. Od tej pory realizowano zamówienia wyłącznie z pomieszczeń znajdujących się poza magazynem głównym. Odbiło się to od razu na ilości zamówień czytelniczych. Ich liczba w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się o ponad 110 tysięcy i spadała nadal do roku 1982, kiedy to zmalała o dalsze 36 tysięcy i wyniosła 111.033.

Od tego też czasu zbiory były nieustannie przemieszczane. Księgozbiór Kaiser Wilhelm Bibliothek o sygnaturze rzeczowej (ok. 250 tysięcy woluminów) znalazł swoje miejsce w pomieszczeniach zastępczych na Morasku, gdzie znajduje się do dzisiaj. Natomiast inne partie księgozbioru były składowane na każdej wolnej przestrzeni w Bibliotece, bez zachowania logicznego ciągu sygnatur.

W 1983 roku po wieloletnich staraniach dyrekcji Biblioteki rozpoczęto budowę nowego magazynu książek.

Po odblokowaniu magazynu głównego warunki przechowywania zbiorów właściwie nie poprawiły się, natomiast w większym zakresie z księgozbioru mogli korzystać czytelnicy. Dało się to odczuć w ilości rewersów wrzucanych do skrzynek w katalogu i w czytelnich. I tak w latach 1984-1988 ilość zamówień wyraźnie się zwiększyła i utrzymywała na poziomie 215-238 tysięcy. Dopiero rok 1989 przyniósł kolejną niekorzystną zmianę. Społeczny Inspektor Pracy ponownie zamknął dostęp do ok. 70% księgozbioru Biblioteki. Dodatkowe kłopoty kadrowe sprawiły, że Oddział Magazynów od września tego roku do listopada 1990 pracował w skróconym wymiarze czasu, tj. do godz. 17⁰⁰. Jednocześnie spakowano i przewieziono kolejne części księgozbioru do następnych pomieszczeń zastępczych na obrzeżach miasta (tzw. Morasko II - 1988, 1989; ul. Darzyborska - 1991, 1992). Natychmiast zaważyło to niekorzystnie na ilości zamówień, która spadła do bardzo niskiego poziomu i wyniosła: 1989 - 138.632 zamówień, 1990 - 86.128, 1991 - 88.168, 1992 - 109.512. W porównaniu z latami poprzednimi był to spadek wręcz katastrofalny.

Rok 1993 był rokiem przełomowym dla Oddziału. Oddano do użytku nowo wybudowany magazyn książek. W tymże roku zwieziono do Biblioteki prawie wszystko to, co znajdowało się poza magazynem głównym (oprócz Kaiser Wil-

helm Bibliothek). Początkowo rozpakowano zbiory, a następnie zaczęto ustawiać je w logicznym ciągu sygnaturowym, jednocześnie obsługując czytelników. Jeszcze w tym samym roku odnotowano wyraźny wzrost (o ponad 60 tysięcy) ilości zamówień. Ich poziom ciągle się podnosił. W 1994 roku wyniósł 182.717, w 1995 - 218.342 aby osiągnąć w 1996 roku liczbę 267.270 zamówień. I tu zaskoczenie! Jest to o prawie 30 tysięcy mniej, aniżeli w najlepszych latach 1978 i 1979, kiedy ich poziom wyniósł odpowiednio: 284.991 i 295.727.

Wydaje się to niewiarygodne, tym bardziej, że np. w 1979 roku zapisanych do Biblioteki było 15.274 czytelników, a w 1996 roku ich liczba wynosi 22.986. Być może obecnie czytelnicy w większym zakresie korzystają z wypożyczalni miejscowej lub bibliotek sieci. Być może? Wydaje się, że jest to temat na osobne przemyślenia.

Spróbujmy teraz jeszcze znaleźć te wyniki, które różnicują lata siedemdziesiąte i dziewięćdziesiąte pod względem jakości realizacji.

Po pierwsze, w latach siedemdziesiątych odsetek odpowiedzi "zagubione" w stosunku do wszystkich zamówień niezrealizowanych był mniejszy aniżeli obecnie.

I tak np. wynosił:

1978 r. - 12,4%	1995 r. - 20,8%
1979 r. - 12,1%	1996 r. - 21,4%

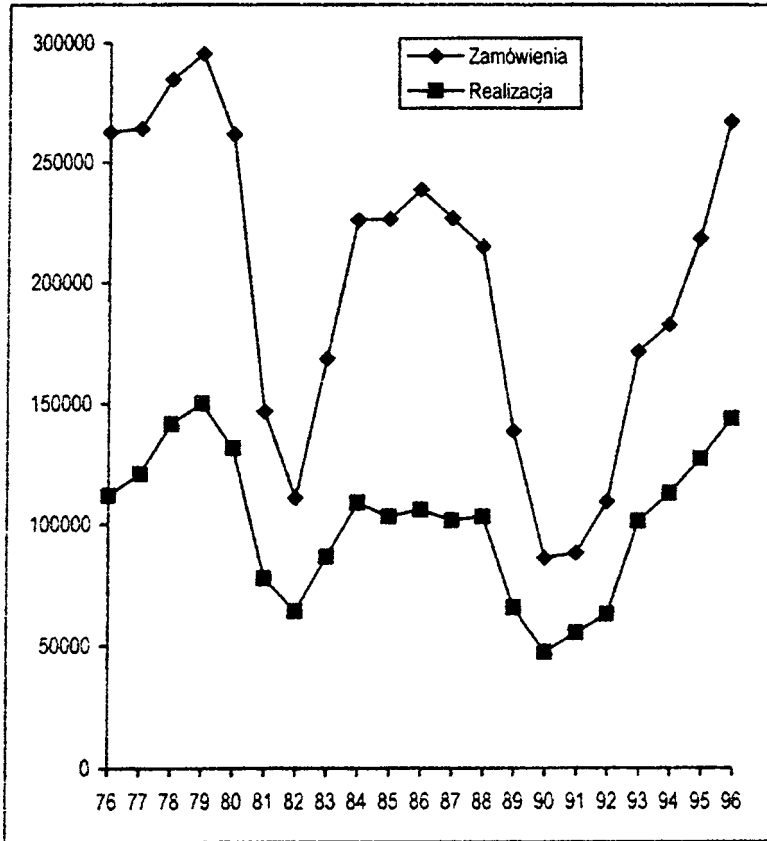
Po części wyjaśnić to można o wiele większą "ruchliwością" księgozbioru w ostatnich pięciu latach. W tym czasie przemieszczono ponad 2.100 tysięcy tomów, czyli ponad czterokrotnie więcej niż w latach siedemdziesiątych. W sumie na przestrzeni ostatnich dwudziestu lat akcją przemieszczeniową objęto ponad 4.200.000 jednostek!!! Ciągłe zmiany miejsca zbiorów dezorganizują pracę magazynu i są powodem dużej ilości tzw. zagubień pozornych. Można mieć nadzieję, że po uzyskaniu przez cały księgozbiór stałego miejsca odsetek "zagubień" zmniejszy się.

Po drugie, w latach siedemdziesiątych średnio o ponad 24% więcej było czytelników korzystających z czytelni. Zdarzały się okresy, że w czytelniach nie było wolnego miejsca, co dzisiaj jest raczej mało prawdopodobne. Być może obecne szybkie tempo życia i ciągły brak czasu powoduje, że ludzie wolą wypożyczać literaturę do domu względnie wykonywać odbitki kserograficzne potrzebnych im materiałów.

Na korzyść lat dziewięćdziesiątych natomiast przemawiają wskaźniki ilości zamówień zrealizowanych w stosunku do ogólnej ich liczby. W latach 1976-1980 wskaźniki te wynosiły 42,6% - 50,8%, a w latach 1992-1996 zwiększyły się i wyniosły 53,8% - 61,9%.

Wracając do głównej myśli, widać wyraźnie, że aby biblioteka spełniała należycie swoją rolę pod względem udostępniania musi być w stabilnej sytuacji w zakresie magazynowania. Powinna posiadać przestronne magazyny z zapasem miejsca na nowe nabytki. Wszelkiego rodzaju trudności z miejscem, ciągle przeprowadzki księgozbioru, kłopoty z dotarciem do potrzebnej literatury powo-

dużą odejście czytelnika od biblioteki i bardzo trudno jest odzyskać jego zaufanie. Wydaje się, że naszej Bibliotece się to udało, ale ponownie rysuje się niewesoła perspektywa, gdyż w nowym magazynie zaczyna się powoli kończyć miejsce na zbiory. Koniecznością stają się już teraz starania o wybudowanie jeszcze jednego magazynu, aby uniknąć powtórki z lat osiemdziesiątych.

ilość złożonych zamówień i ilość zamówień zrealizowanych w latach 1976-1996

range of IT media). Types of subject classification in multimedia libraries. Circulation free of charge or with charge fees. Architectural treatment in multimedia libraries. Final reflections - comparison of the functions and the range of activity of multimedia and traditional libraries.

Jerzy Hattas, Józef Marcinkiewicz: Library system in Lithuania. Similarities and differences to Polish standards.

The paper briefly describes the library system in Lithuania based on the new Library Act of July 6th 1995. Since Poland has not received a similar legal act of the same stature yet, an analysis of the new Polish project of the library act of August 16th 1995 has been carried out to bring out similarities and dissimilarities. Author draws the conclusion that there are many more similarities than differences. Major differences are to be seen only in such matters as material resources of the library, deposit copy regulations, and personnel questions.

Andrzej Nowakowski : The conditions of storage of library material...

The author describes the situation in storing library material, with Poznań University Library as the case study. The survey covers the years 1976-1996, and shows how the difficulties in the stacks translated into the quality of reader's services of the library. More important numbers for the 1980s and 1990s are given as well the ratios for the most difficult years for the stacks.

Artur Jazdon: Older German-language collection of Poznań University Library and other research and scientific libraries of the town.

Poznań as a German studies centre. Accumulation of relevant material in holdings of the following libraries: University Library, the Library of the Poznań Society of Friends of Arts and Sciences (PTPN) and Municipal Library. Development of German-language literature of their holdings. Formal characteristics of German-language collection of each of the libraries. Description of specific categories of special collections and classification (according to subject classification) of their main (basic) collections from the point of view of the German-language component of the library material.

Hanna Warnke: Leeds University Library

The article was written during a short placement at Leeds University Library (UK). It presents the library and research information systems of the University exemplified here by its two largest libraries: Brotherton Library and Edward Boyle Library. Information pertaining to the library resources and the services they provide is supported by data from 1995-1996.